

een fata morgana, een ijdele luchtspiegeling, ze mist alle aanwendingsmogelijkheid op de realiteit.

Neen erger, de antinomieën waren niet verdwenen, hoezeer Kant ze ook met zijn kritische methode zocht te ontzenuwen. Ze kleefden het humanisme aan, in welke richting het er zich ook van zocht te bevrijden.

De beoefenaren der rechtswetenschap zouden het ondervinden, wanneer zij Kant's kritische methode op hun terrein zochten door te voeren. Wetenschap was volgens Kant slechts als empirische natuurwetenschap mogelijk en ziedaar de impasse voor de rechtswetenschap, die toch haar wetenschapskarakter niet kon opgeven en haar empirisch karakter niet kon verloochenen, wilde zij niet met het voor-Kantiaansche rationalisme en met Kant zelf in een blank natuurrecht uitloopen.

Een aan Kant georiënteerd kritisch positivisme zou inderdaad, wanneer het de kritische methode zuiver doorvoerde, de rechtswetenschap niet anders kunnen handhaven dan als sociologie, die naar natuurwetenschappelijke methode de rechtsverschijnselen als een causale reeks in de continue structuur der natuurwetmatigheid moest zoeken te fundeeren. Doch daarmee moet het vanzelf in een duldelooze antinomie met de niet te loochenen normatieve natuur van het positieve recht geraken.

De innerlijke dialectiek der humanistische levens- en wereldbeschouwing kon ook bij deze phase niet tot rust komen.

Het primaat van het persoonlijkheidsideaal, dat door Kant's kritisch dualisme in een impasse was geraakt, eischte ter laatste instantie een opheffing van dit dualisme, een identiteitsphilosophie der vrijheid.

Fichte's vrijheidsidealisme beteekende de eerste étape op dezen weg. In de „Vernunft" zelf moest het principieel ontdekt worden, dat natuur en vrijheid tot een hogere eenheid vereenigde. Dit absolute principieel is de absolute doelgedachte, die Kant in het rijk der vrijheid had ontdekt. Wil men de verschillende functies van de rede deduceeren, dan moet men ze alle als de noodwendige middelen begrijpen, die aan het laatste doel der rede-activiteit dienstbaar zijn. Alle zuivere vormen der rede, die Kant afzonderlijk had gededuceerd, vormen een teleologisch systeem, dat door een laatste en hoogste doel bepaald wordt. Zulk een systeem is slechts daardoor mogelijk, dat het totale wezen der rede in een *activiteit* gezocht wordt, welke ter wille van een in haar zelf gelegen doel, werkzaam is. Maar dan ook moest, dit viel vooruit te begrijpen, de grond-antinomie der humanistische levens- en wereldbeschouwing in die rede-activiteit zelf worden verlegd.

Fichte's leer was door haar identiteitspostulaat gedwongen in haar begrip van de rede een oorspronkelijk antagonisme te aanvaarden tusschen het door de rede aan zichzelf gestelde ethisch doel en tusschen de activiteit, waarin dit doel wordt nagestreefd. De grond van alle werkelijkheid was in het persoonlijkheidsideaal gelegd, dat beteekende de onoplosbare antinomie van Fichte's identiteitsphilosophie.

Het begrip van het Sollen, door Fichte tot centraal begrip zijner geheele